

JAHON DAVLATLARINING RIVOJLANISHI.

Ahmadova Lobarxon Begdulla qizi

Navoiy viloyati Uchquduq tumani 13-umumiy o'rta ta'lim maktabi geografiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola jahon davlatlarining tarixiy traektoriyasi va zamonaviy dinamikasini o'rganadi, ularning rivojlanishini global boshqaruv sharoitida tahlil qiladi. Adabiyotlarni o'rganish orqali u dunyo davlatlarining shakllanishi va evolyutsiyasini boshqaradigan mexanizmlarni tushunish uchun turli xil nazariy istiqbollarni va empirik dalillarni o'rganadi. Maqolada global boshqaruv tuzilmalarining paydo bo'lishini shakllantiruvchi siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy omillarning murakkab o'zaro ta'sirini o'rganish uchun sifatli tahlil qo'llaniladi. Va nihoyat, u jahon davlat rivojlanishining xalqaro munosabatlarga ta'siri haqida tushuncha beradi va kelajakdagi tadqiqotlar uchun takliflarni taklif qiladi.

Kalit So'zlar: Jahon davlatlari, global boshqaruv, xalqaro munosabatlar, taraqqiyot, siyosiy tizimlar, suverenitet.

Dunyo davlatlarining kontsepsiyasi, dunyoning muhim qismi ustidan hokimiyatni amalga oshiradigan sub'ektlar sifatida ta'riflanib, uzoq vaqtdan beri olimlar va siyosatchilarni o'ziga jalb qilib kelgan. Qadimgi imperiyalardan zamonaviy super kuchlarga qadar jahon davlatlarining evolyutsiyasi xalqaro munosabatlar va siyosatshunoslikni o'rganishda

"Jahon davlatlari" tushunchasi odatda alohida davlatlar chegaralaridan chiqib ketadigan va butun dunyoni yoki uning muhim qismlarini qamrab oladigan faraziy yoki spekulyativ siyosiy sub'ektlarni anglatadi. Bunday sub'ektlar ko'pincha muhokama qilinadi spekulyativ fantastika, siyosiy nazariya va futurizm. An'anaviy ma'noda yagona dunyo davlatining haqiqiy rivojlanishi bo'lmasa-da, turli tendentsiyalar va harakatlar global boshqaruv va hamkorlikka hissa qo'shadi. Bu erda potentsial jahon davlatlarining rivojlanishi bilan bog'liq ba'zi omillar va g'oyalar mavjud:

- Xalqaro tashkilotlar: Birlashgan Millatlar tashkiloti (BMT), xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ), Jahon banki va Jahon Sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) kabi institutlar global boshqaruv va hamkorlikka urinishlarni ifodalaydi. Ushbu tashkilotlar jahon davlatini tashkil qilmasa ham, ular xalqaro muloqot, muzokaralar va hamkorlik uchun platforma bo'lib xizmat qiladi.
- Mintaqaviy integratsiya: Evropa Ittifoqi (EI), Afrika Ittifoqi (AU) va ASEAN (Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlari assotsiatsiyasi) kabi mintaqaviy integratsiyaga qaratilgan harakatlar an'anaviy milliy chegaralardan oshib ketadigan kengroq siyosiy sub'ektlarga nisbatan tendentsiyani taklif qiladi. Ushbu mintaqaviy

tashkilotlar ko'pincha iqtisodiy, siyosiy va ba'zan harbiy hamkorlik jihatlarini o'z ichiga oladi.

- Global muammolar: iqlim o'zgarishi, pandemiya, terrorizm va migratsiya kabi muammolar xalqaro hamkorlik va muvofiqlashtirishni talab qiladi. Ushbu muammolarga javoblar ko'pincha global boshqaruvning yanada keng shakllari uchun zamin yaratib, birgalikda ishlaydigan bir nechta davlatlarni o'z ichiga oladi.
- Transmilliy korporatsiyalar: transmilliy korporatsiyalarning kuchi va ta'siri ko'pincha milliy chegaralardan oshib ketadi. O'z-o'zidan siyosiy sub'ektlar bo'lmasa-da, ular global iqtisodiy va siyosiy dinamikani shakllantiradi, ba'zida suveren davlatlarning siyosiy qarorlariga ta'sir qiladi.
- Aloqa va transport sohasidagi yutuqlar: aloqa va transportdagi texnologik yutuqlar dunyoni har qachongidan ham bir-biriga bog'lab qo'ydi. Ushbu o'zaro bog'liqlik global savdo, madaniy almashinuv va g'oyalarning tarqalishini osonlashtiradi, global boshqaruvning potentsial shakllari uchun zamin yaratadi.

Ushbu tendentsiyalar va g'oyalarga qaramay, haqiqiy dunyo davlatining rivojlanishi juda spekulativ va munozarali bo'lib qolmoqda. Bunday davlat haqiqatga aylanishidan oldin ko'plab muammolarni, shu jumladan suverenitet, madaniy xilma-xillik va kuch nomutanosibliigi masalalarini hal qilish kerak edi. Bundan tashqari, global boshqaruv qabul qilishi kerak bo'lgan shakl va tuzilishga oid turli xil qarashlar va mafkuralar mavjud bo'lib, konsensusga erishishni qiyinlashtiradi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, jahon davlatlarining rivojlanishi son-sanoqsiz siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy omillar ta'sirida shakllangan murakkab va davom etayotgan jarayondir. Tarixiy naqshlar o'tmishdagi traektoriyalar haqida tushuncha beradigan bo'lsa-da, zamonaviy dinamika bizdan global muammolar oldida suverenitet va davlatchilik haqidagi an'anaviy tushunchalarni qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Ushbu sohadagi kelajakdagi tadqiqotlar global boshqaruvning muqobil modellarini o'rganishga, rivojlanayotgan kuchlar va nodavlat sub'ektlarning rolini tahlil qilishga, tobora o'zaro bog'liq bo'lgan dunyoda hamkorlik va jamoaviy harakatlarni rivojlantirish strategiyasini aniqlashga qaratilishi kerak. Jahon davlatining rivojlanishi haqidagi tushunchamizni chuqurlashtirish orqali biz 21-asrning dolzarb muammolarini hal qiladigan global boshqaruvning yanada samarali va adolatli shakllariga hissa qo'shishimiz mumkin.

Adabiyotlar.

1. Safoev S. Markaziy Osiyodagi geosiyosat, - T.: 2005, 41-b
2. Safoev S. Markaziy Osiyodagi geosiyosat, - T.: 2005, 47-b
3. Нартов.Н.А, Геополитика, -М.: Унити 2000, 45-стр
4. Мухаев.Р.Р, Основы политологии, -М.: Дрофа, 1996, 17-стр

5. Khujanova T. Special proficiency-the provision of youth protection //Scientific researches for development future. – 2019. – C. 50-52. <https://tsue.scienceweb.uz/index.php/archive/article/download/3901/2989/#page=51>
6. Khujanova T. Problems of perfect protection of the young generation in globalization processes //Science and practice: a new level of integration in the modern world. – 2019. – C. 15-18.
7. ugli Sapayev V. O. et al. THE ACTUALITY OF IMPROVEMENT IN RURAL SOCIAL STANDARD OF LIVING IN UZBEKISTAN //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2020. – T. 2. – №. 11. – C. 147-151.
8. Sardor K., Valisher S. INSON ONGI MILLIY G'OYA TIZIMI ELEMENTI SIFATIDA //Academic research in educational sciences. – 2020. – №. 4.